

Vildanden

A v
H e n r i k
I b s e n

1996

VILDANDEN PÅ DEN NATIONALE SCENE

Henrik Ibsens *Vildanden* ble vist for aller første gang i Bergen den 9. januar 1885. To dager senere fulgte Christiania Theater med première på samme stykke og både i Helsingfors, Aalborg, Stockholm og København hadde man fått skuespillet på repertoaret før februar måned var omme.

Hjalmar Ekdal, Gregers Werle, Hedvig og alle de andre rollefigurene som kretser omkring Henrik Ibsens "mørkeloft", fikk for første gang kjøtt og blod i Bergen. En Ibsen-première var på denne tiden en begivenhet og det ble betraktet som en ære for de spillende å være med på å tolke ham. Og *Vildanden* representerte noe nytt. I forhold til de samtidsdramaene som kom fra Ibsens penn forut for *Vildanden: Samfundets Støtter, Et Dukkehjem, Gengangere* og *En folkefiende*, er *Vildandens* symbolrikdom iøynefallende. "Det är ju alldeles nya människor dette, och vart komma vi då med vanliga teaterfasoner", skrev den svenske skuespilleren August Lindberg til Ibsen etter å ha lest det nye skuespillet. Men de nye menneskene falt i smak. Både hos kritikere og publikum. Bergens Tidendes anmelder hevdet at dramaets styrke lå i "den fine karaktertegning, den geniale psykologi, vist ved en uendelighet av detaljer". Og publikum kom. Hele ni forestillinger i første sesong og siden to i den neste. Det var usedvanlig god publikumsoppslutning for et seriøst skuespill den gangen. Nå skal også Gunnar Heiberg ha vært svært heldig med sitt svennestykke som instruktør. Han hadde fått "den berusende forståelse av at jo mer naturlig, jo mer realistisk og virkelighetsnært spillet var,

desto mere vilde det symbolske trø frem, gi handlingen den bakgrund av mystik, som livet selv eier.”

Vildanden ble satt på repertoaret flere ganger i årene som fulgte: 1888, 1900, 1905 og 1919 - uten å nå de samme store høyder som uroppførelsen. Halfdan Christensens tradisjonspregede iscenesettelse i 1938 vakte heller ikke den helt store interessen, til tross for Ella Hvals ypperlige prestasjon i rollen som Gina. I 1967 satte Claes Gill opp *Vildanden* som festspillforestilling med Rolf Berntzen som en stillferdig Hjalmar Ekdal, mindre komisk enn vanlig. Forestillingen der Lothar Lindtners kandidat Molvig var det eneste virkelige morsomme innslaget, ble kritisert for ikke å ha noen klar intensjon fra instruktørens side, men fikk ros for en sterk sluttscene. I Otto Homlungs oppsetning i 1974 med Jon Eikemo som Hjalmar Ekdal, var det først og fremst Lubos Hruzas scenografi som var uvanlig og bemerkelsesverdig. I de tre siste aktene møtte publikum et atelier i varmt brunt, med en slags sjøgrønn himmel over. Med tre etasjer synlig for publikum kunne Hedvig sees både mens hun overhører ordene som fører til hennes skjebnesvangre beslutning, og på vei opp trappene for å utføre offerhandlingen inne på mørkeloftet.

I Den Nationale Scenes niende oppsetning av Henrik Ibsens *Vildanden* slipper vi for første gang en utenlandsk instruktør løs på vår nasjonale arv!

R . A a .

**Ella Hval (i midten)
høstet ypperlige
kritikker for sitt spill
i rollen som Gina i
DNS-oppsetningen i
1938, i regi av
Halfdan Christensen.
T.v. Hans Jacob
Nilsen (Hjalmar
Ekdal), t.h. Barbra
Kjær, som spilte
Hedvig.**

Foto: Atelier K.K.

**Fra oppsetningen
i 1967.
Regi: Claes Gill.
Fra venstre: Pelle
Christensen, Rolf
Berntzen, Karin
Simonnæs, Svend
von Düring, Lothar
Lindtner.**

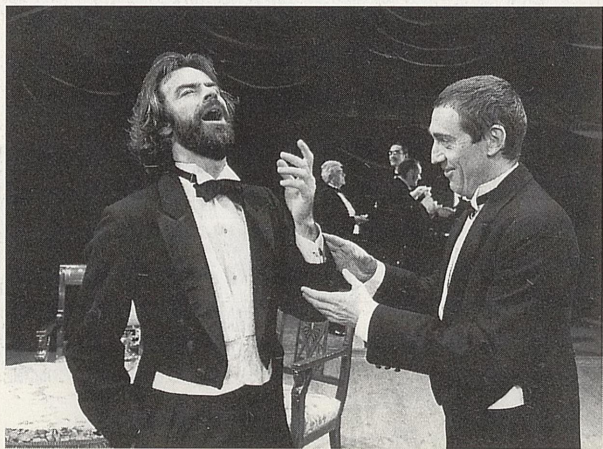

Foto: Atelier K.K.

**Fra 1974-oppset-
ningen. Regi: Otto
Homlung.
Fra v. Joachim
Calmeyer, Lothar
Lindtner, Jon
Eikemo, Inger Marie
Andersen, Gunnar
Olam. På gulvet:
Bentine Holm.**

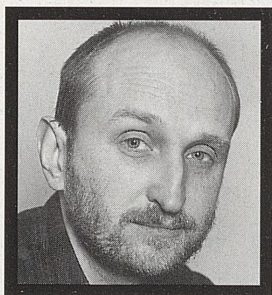

Foto: Trygve Schonfelder.

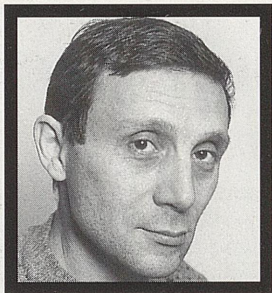
VÅRE RUSSISKE GJESTER:

Sergej Sjenovatsj

- instruktør, er utdannet ved Det Russiske Teaterakademi i Moskva. Sammen med kveldens scenograf, Juri Galperin, har han satt i scene forestillinger som Shakespeares *Kong Lear*, Ostrovskys *Sluket*, Dostojevskijs *Idioten* og Ableshimovs *Mølleren*, *heksedoktoren*, *svindleren* og *koplersken* ved Moskva Malaya Bronnaja Teater, samt ved en rekke andre teatre.

Sjenovatsj har gjennom hele sin karriere kombinert praktisk teaterarbeid med undervisning, og er i dag professor ved Det Russiske Teaterakademi. I 1993 gjestet han Norge som instruktør for Tsjekhovs *Tre søstre* ved Teatret Vårt i Molde, også den gang sammen med Galperin. De har mottatt en rekke priser og utmerkelser, og sammen ble disse to også tildelt - for *Kong Lear* - Moskva bys Teaterpris i 1992.

Juri Galperin

- scenograf, er utdannet ved Leningrad institutt for teater, film og musikk og har arbeidet som ledende scenograf ved en rekke russiske teatre. For tiden innehar han denne stillingen ved Voronezh Teater for barn og unge. Galperin er også kunstmaler og har deltatt med sine arbeider ved en rekke utstillinger i inn- og utland.

Tatjana Oskolkova

har vært forestillingens tolk og et uunnværlig bindeledd mellom skuespillere og instruktør i denne oppsetningen. I Moskva er Oskolkova internasjonal kontakt for to store teaterforbund og dessuten redaktør for et russisk-fransk tidsskrift om teknikk og design på russiske scener. Oskolkova har arbeidet som tolk og translatør i over 20 år, og har de senere år særlig tolket innen kultur og teater.

EN SKREDDERSYDD FORESTILLING

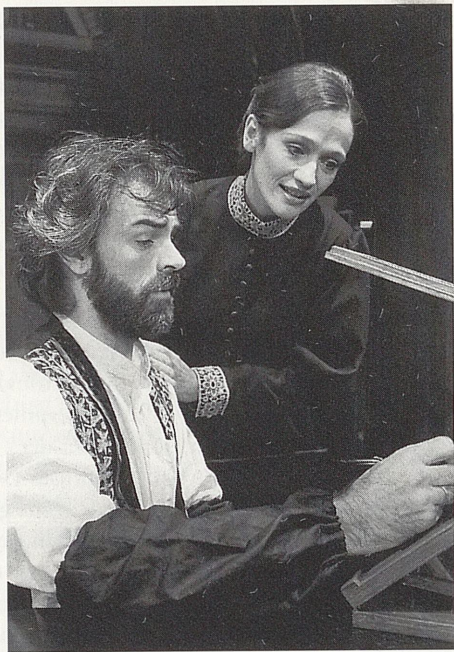
Sergej Sjenovatsj om Ibsen, Vildanden og skuespilleren

Henrik Ibsen var svært populær i Russland i begynnelsen av dette århundret. Alle de ledende instruktørene - bl.a. Stanislavskij - beskjeftiget seg med hans skuespill. Og her er fremdeles interesse, men mer avdempet - ikke så lidenskapelig som tidligere. Men på Moskva-scenen har i den senere tid ikke mindre enn tre skuespill vært aktuelle - *En folkefiende*, *Gjengangere* og *Hedda Gabler*. De to siste spilles fremdeles.

Foreldete Ibsen-oversettelser

Hos teaterfolk og blant et orientert publikum nyter Ibsen respekt også i dag. Men en stor hindring for en livskraftig Ibsen-satsning i særlig skala i russisk teater er det faktum at våre oversettelser er fra før revolusjonen, noe som gir dem et tungt og gammeldags - ja, direkte patetisk språk. Mye av Ibsens humor og ironi går tapt her. I dag har Russland en meget god oversetterskole, og ledende poeter og diktere har oversatt bl.a. Shakespeare og Strindberg. Men altså ikke Ibsen - hans tekster står som bronsestatuer fra en svunnen tid. Da jeg skulle sette opp *Vildanden* trengte jeg derfor en ny oversettelse som støtte for mitt arbeid, noe dramaturgen Ulla Backlund har hjulpet meg med.

Når det gjelder dramaenes innhold trenger Ibsen på ingen måte noen modernisering. Ibsen er ikke bundet til

sin egen tid, men hans skuespill krever av oss en ydmyk holdning og tilnærming. Kanskje ikke alt stoffet har et like stort "up-to-date"-potensiale. Men etter min mening vil Ibsen alltid finne respons hos et moderne publikum. Og stor dramakunst kjennetegnes ved nettopp dette: jo mer tiden går, jo klarere blir stykkenes konflikter og desto nærmere står de også våre liv.

Realisme og symbolikk

Ibsen beskriver ofte en tøff og hard verden, hans personer lever på mange måter i sin egen fortid. Og denne fortiden plager dem og vender stadig tilbake. De lever ikke - de lider - p.g.a. sin fortid. Skuespillene har en interessant oppbygning, som - slik jeg ser det - består av to ulike akser: en realistisk og en symbolsk. Disse to kan stundom nærme seg hverandre eller gli fra hverandre. Men det er en motsetning mellom dem, og det bærer galt av sted hvis tolkningen av et Ibsen-drama blir basert utelukkende på den ene aksen. En kombinasjon er nødvendig. Dette er den beste måten å forstå Ibsen på, og dette vil også avdekke overraskende sider ved ham. Vi må forstå personene med hjertet, belyse deres liv fra en allmennmenneskelig synsvinkel. Bak deres harde fasade finner vi ofte en rørende holdning. Dette er mitt forhold til Ibsen.

Kontraster og likheter Norge-Russland

Jeg er glad for at jeg for annen gang har kunnet arbeide i Norge. Skuespillerne her er meget dyktige. De er meget godt teknisk utrustet, de er fleksible og profesjonelle. Og er man skuespiller, så er man født slik - det er som et eget språk. Og de snakker alle - uavhengig av nasjon - det samme språk: teatrets handlingsspråk. Her er naturligvis forskjeller i kultur, arbeidsmetoder og vaner. Men vi har et felles ønske om

å jobbe og har overvunnet dette. Alle har sin egen stil, og mitt anliggende har ikke vært å kjempe mot deres profesjonelle holdning, men å forfølge den. Vi jobber på en naturlig måte. På prøvene søker vi å skape en atmosfære av felles jakt - det er en spennende prosess, - vi liker dette! Selv med en begrenset prøvetid er vi altså ikke redde for improvisasjonen og det å spille, og da mener vi: å leke.

I Norge er prøvetiden svært kort i forhold til i Russland, der innstuderingen stundom kan strekke seg over flere år. 12-15 produksjoner oppføres pr. år, men hvert skuespill står kun på plakaten 2-3 ganger pr. måned, og hver kveld er det bytte av forestilling. Mens vi i Russland i stor grad er blitt vant til å stole på skuespillernes egen intuisjon, er norske skuespillere blitt svært vant til å følge instruktøren meget nøye, for å forfølge og virkeliggjøre hans ideer.

Forts. s. 16

VILDA

av Henr

Instruktør: Ser

Scenograf: J

- Grosserer Werle - **Karl Bomann-Larsen**
- Gregers Werle,
hans sønn - **Randolf Walderhaug**
- Gamle Ekdal - **Kaare Kroppan**
- Hjalmar Ekdal, den
gamles sønn, fotograf - **Bjørn Willberg Andersen**
- Gina Ekdal,
Hjalmars hustru - **Unni Kristin Skagestad**
- Hedvig,
deres datter, 14 år - **Adele Lærum**
- Fru Sørby, grossererens
husbestyrerinne - **Merete Armand**
- Relling, lege - **Stig Ryste Amdam**
- Molvik,
forhenværende teolog
og Den tynnhårede - **Arvid Ones**

Premiere på Store Scene:

NDEN

k Ibsen

gej Sjenovatsj
ri Galperin

Pettersen,
grossererens tjener - **Peter Bredal**

Leietjener Jensen - **Gerald Pettersen**

En nærsynt
og Den tredje herre - **Stig-Werner Moe**

En blekfet herre - **Yngve Seterås**

Inspisient: **Carl Mehl**
Lyd: **Bjarte Våge**
Lysdesign: **Arne Kambestad**
Maskør: **Tove Ingebrigtsen**
Rekvisitør: **Bastiaan van der Pas / Linda Schreiner**
Sufflør: **Marit Sognnes**
Tolk: **Tatjana Oskolkova**
Konsulent: **Ulla Backlund**

Forestillingen varer ca 3t. 10 min. En pause.

Fotografering eller lydbandopptak under forestillingen er ikke tillatt.

onsdag 10. januar 1996

Dramatikerens mening det sentrale

For meg er det ikke noe mål i seg selv at publikum som ser vårens *Vildanden* skal merke en utenlandsk signatur eller at her har det vært russere "på ferde". Først og fremst skal dette være et møte med Ibsen. Det mest dyrebare for meg er derfor også å prøve å finne den mening dramatikerens har lagt inn i sin tekst. Jeg er glad i psykologisk teater - men da som forfatterens teater, ikke som oppsetninger basert på instruktørens egne ønsker og visjoner.

Det viktige er å spørre seg: hvorfor ble dette skrevet? Og hvilket språk har dramatikerens brukt for å uttrykke dette? Vi må finne stykkets hjerte. Og vi må finne den tilnærming som i våre dager kan uttrykke og transformere i moderne form stykkets handling.

Vår oppgave er å finne mening - den mening som er tilpasset disse tre faktorer: Den Nationale Scene, dette teatrets skuespillere og denne tid. Jeg har aldri gjort *Vildanden* tidligere. Men den forestilling som publikum i kveld skal se, er skreddersydd for denne anledningen. I Moskva ville dette blitt en totalt annerledes oppsetning.

HENRIK IBSEN

(1828 - 1906)

- 1828** Henrik Ibsen blir født i Skien 20. mars.
- 1835** Faren, kjøpmann Knud Ibsen, mister sin formue og familien flytter til gården Venstøp utenfor Skien.
- 1844** Henrik Ibsen begynner som apotekerlærling i Grimstad, og leser latin i fritiden.
- 1850** *Catilina*, Ibsens første skuespill, kommer ut under pseudonymet Brynjolf Bjarme. Ibsen går et par måneder på Heltbergs Studentfabrik i Christiania og går opp til examen artium i august.
Kjæmpehøien får sin urpremière på Christiania Theater i september.
- 1851** Ibsen blir tilbudt engasjement som dramatisk forfatter av Ole Bull på Det Norske Theater i Bergen. Han skal levere et skuespill hvert år til teatrets fødselsdag 2. januar.
- 1852** Ibsen får stipend og studerer scenekunst i København og Dresden. Tilbake i Norge tiltrer han som sceneinstruktør i Bergen.
- 1853** *Sanchthansnatten*. Urpremière 2. januar i Bergen.
- 1854** Omarbeider *Kjæmpehøien*.
- 1855** *Fru Inger til Østråt*. Urpremière 2. januar i Bergen.
- 1856** *Gildet på Solhaug*. Urpremière 2. januar i Bergen.

- 1857** *Olaf Liljekrans*. Urpremière 2. januar i Bergen. Henrik Ibsen blir artistisk direktør for Kristiania Norske Theater.
- 1858** *Hærmændene på Helgeland*. Urpremière 24. november på Det Norske Theater i Bergen. Ibsen gifter seg med Suzannah Daae Thoresen (1836-1914).
- 1859** Sønnen Sigurd blir født.
- 1862** Ibsen får et lite stipend for å studere folketradisjoner. *Kjærlighedens Komædie*. Urpremière 24. november 1873 Christiania Theater.
- 1864** Ibsen reiser til Roma.
- 1866** *Brand*. Urpremière 24. mars 1885 på Nya Teatern i Stockholm. Ibsen får diktergasje.
- 1867** *Peer Gynt*. Urpremière 24. februar 1876 på Christiania Theater.
- 1868** Ibsen flytter til Dresden med familien.
- 1869** *De unges Forbund*. Urpremière 18. oktober på Christiania Theater.
- 1873** *Kejser og Galilæer*. Urpremière 18. oktober 1896 på Stadttheater i Leipzig.
- 1874** Ibsen besøker Christiania.
- 1875** Ibsen flytter til München med familien.
- 1877** *Samfundets Støtter*. Urpremière 18. november på Det Kgl. Theater i København.
- 1878** Ibsen har et nytt Roma-opphold.
- 1879** Ibsen reiser tilbake til München igjen. *Et Dukkehjem*. Urpremière 2. desember på Det Kgl. Theater i København.
- 1881** Ibsen bosetter seg igjen i Roma. *Gengangere*. Urpremière 20. mai 1882 i Chicago.

- 1882** *En Folkefiende*. Urpremière 13. januar 1883 på Christiania Theater.
- 1884** *Vildanden*. Urpremière 9. januar 1885 på Den Nationale Scene i Bergen.
- 1885** Ibsen besøker Christiania, Trondhjem, Molde og Bergen.
Han slår seg igjen ned i München.
- 1886** *Rosmersholm*. Urpremière 17. januar 1887 på Den Nationale Scene i Bergen.
- 1888** *Fruen fra Havet*. Urpremière 12. februar 1889 på Christiania Theater.
- 1890** *Hedda Gabler*. Urpremière 26. februar 1891 på Christiania Theater.
- 1891** Slår seg ned i Christiania og reiser på sommertur til Nordkapp.
- 1892** *Bygmester Solness*. Urpremière 19. januar 1893 på Lessingtheater i Berlin.
- 1894** *Lille Eyolf*. Urpremière 12. januar 1895 på Deutsches Theater i Berlin.
- 1896** *John Gabriel Borkman*.
Urpremière 10. januar 1897 på Svenska Teatern og Finska Teatern i Helsingfors.
- 1898** Ibsens 70-årsdag blir feiret med festforestillinger både i Christiania, København og Stockholm.
- 1899** *Når vi døde vågner*. Urpremière 26. januar 1900 på Hoftheater i Stuttgart.
- 1906** Ibsen dør 23. mai, 78 år gammel.
Han får statsbegravelse.

Tegning Alfred Schmidt.

OMKRING DE FØRSTE VILDANDEN - OPPFØRELSER

Henrik Ibens skuespill *Vildanden* kom ut i bokform 11. november 1884, men Ibsen sendte personlig stykket direkte til sceneinstruktør Gunnar Heiberg ved Den Nationale Scene. Han oppfordret Heiberg til å levere stykket til teatrets styre for å få dem til å kjøpe retten til oppførelse.

Når Heiberg startet leseprøven på *Vildanden* vet vi ikke med sikkerhet, men han hadde de første arrangementsprøvene på teatret 15. desember 1884. Scenep prøvene strakte seg over 8 dager fra 20. desember 1884 til 7. januar 1885. Generalprøven fant sted 8. januar og urpremieren 9 januar. To dager senere hadde *Vildanden* premiere på Christiania Theater.

Et inntrykk av hvordan de to norske oppsetningene ble får vi ved å lese Irgens Hansens artikkel i Dagbladet 13. januar og i Bergensposten 18. januar 1886. *Vildanden* var blitt spilt 9 ganger i 1885 og var satt opp igjen på nyåret 1886 da Irgens Hansen så forestillingen i Bergen.

Irgens Hansen, født i Bergen i 1854, var den ledende litteratur- og teateranmelder i den liberale presse på 1880-tallet. Han ble ansatt som sceneinstruktør ved Den Nationale Scene i 1890 og ble i 1892 teatrets første teatersjef, d.v.s. med ansvar både økonomisk og kunstnerisk.

"Man vil erindre, at paa Kristiania Theater virkede *Vildanden* ikke saa "Fælt", som Godtfolk ventede, fordi Hovedstemingen var saa temmelig mild og rolig. Her derimot var det sjofle i alle Forhold ført frem med en Djævelhed, som lover godt, fordi der baade er Mod og Sandhedskjærlighed i en saadan kunstnerisk Stræben. Man var ikke gaet afvejen for "det stygge",

havde - efter min Mening - endog unødigt markeret det; men herigjennem sprang ogsaa Digterens ubarmhjertige Blottelser desto stærkere i Øjnene. Hele Forkommenheden, alt det vingskudte i dette Fotografhjem blev givet med en Realisme, som virkede kraftigt og belyste de sjælelige Konflikter paa en ejendommelig Maade. Denne Realisme, var ikke en række Tilfældigheder, som alene kunde staa for de enkelte spillendes Regning, den bundede i en konsekvent og - som man efterhvert forstod - vel gennemtænkt Opfatning og deraf følgende Ledelse af Fremførelsen.

Paafaldende var den mærkelige Lighed i det ydre Arrangement her og i Kristiania, i alt væsentlig det samme, begge Steder lagt an paa at gjøre os Fotografhjemmet rigtigt nærværende; men Forskjellen var, at her var Hjemmet ikke saa hyggeligt, *Gina* ikke saa lun, *Hedvig* ikke i den Grad Solstraalen i "Sumpluften", som Tilfældet var paa Kristiania Theater. Her "sjossed" *Gina*, var kjap og ferm - vel ferm, og der var ingen Hygge ved hende, og *Hedvig* var det underlige Barn, der af Omgivelserne lidt forhutlede, som fra første Færd synes forudbestemt til at gjøre noget sædvanligt, *Hjalmar Ekdal* var ikke dannet nok og ikke forloren nok, til at det oprørende i egen og andres Kultus af ham blev rigtigt betonet.

Faderen var svært fordrunken, i den Grad, at Gregers Werles Færden i dette Hjem blev temmelig uforstaaelig, og de to "begavede" Venner *Relling* og *Molvik*, var nedenfor Brinken af al Proberhed og Velanstændighed. Disse Ting virkede saaledes sammen, at det sjofle Hjems Belysning af den Gregerske Misjonsvirksomhed blev særdeles kraftig, medens de imod Hjemmets menneskelige Forsvar, *Hedvig*, ikke kom til at gjøre sig gjældende, som vi er vant til at se der.

Hvilken Opfatning er den rigtigste, den, som Kristiania Theater hævder, eller Bergens Theater, er det lidet frugtbart at prøve overfor dem, der ikke har Kjendskab til begge. Vist er det, at *Vildanden*, paa Bergens Scene gjør et stærkt Indtryk og faar en Tolkning, som dens Kræfter har al Ære af".

Gunnar Heiberg hadde ansvar for oppsetningen i Bergen, og det er tydelig at *Vildanden*-problematikken har arbeidet i ham og engasjert ham sterkt. Etter en *Vildanden*-premiere på Nationaltheatret, mange år senere, skrev han:

"Villanden" er ikke bare et drama, rikt på mange og rare mennesker, ikke bare et dikt i en skjønn og sjelden form. Det er jo "Rosmersholm" og "Gjengangere" også - noe av kald søylero over begge. Men i "Villanden" er det ingen kulde og det er ingen søyler. Det er varme som av boende mennesker; der strømmer mot en som sakte hvisken av et hjemms smågleder og småsorger. Men tror undertiden at man engang i fjerne dager feredes mellom disse mennesker. Man lengter etter dem med vemod som etter noe som var, men som aldri kommer igjen. Vi har en fornemmelse av at så personlig, så privatmenneskelig var dikteren aldri med i noen av sine verker. Det er som "Villanden" er bygget på såre minner, på underlige opplevelser fra eget ungdoms-liv. Og dette gir stykket en hemmelig, intim charme, en mild duft, som ikke finnes i noe annet av hans verker.

De liker seg nokså godt der, de menneskene som bor i øverste etasje i det store huset ute i forstaden. Og det uaktet de hverken har penger eller er synderlige lykkelige eller fremtiden lyser noe videre smilende mot dem. De møtes på trapper og ganger. De faller rett som det er inn til hverandre; oftest kanskje hos Ekdals oppe på loftet, fordi de har det store rummelige atelieret. De kommer for å hilse på, spørre til, de nikker og hilser og neves og smiler kjent - de har vært der før og kommer kanskje igjen senere på dagen. De kommer uten hatt og uten yttertøy. De sitter gjerne ned og får seg et glass øl med et stykke mat til - Gina er så flink, sparsom gudbevares, men hun har alltid litt til overs. Og de synes det er hyggelig å snakke litt med Hedvig, som er en snill og beskjeden pike, som de liker alle sammen. Dr. Relling synes også det er morsomt av og til å treffe fru Sørby, som han i sin tid kjente temmelig godt, og erte henne litt, når hun nå bor i huset hos den rike gamle grosserer Werle. Og Hjalmar selv, man kan aldri bli ergerlig på ham tross hans svada, især hvis han har drukket litt - hva forresten sjelden går på. Han er så hjertevinnende og snill hjemme, både mot Gina og Hedvig og mot den gamle faren som kom så galt av sted - det var visst en tvilsom skoghandel, oppe utenfor byen et sted, og nå går han inne på loftet og leker med noen duer og kaniner - og disse dyrene kan man også få seg en hyggelig prat om.

De deler sine små tilskikkelser med hverandre. De hjelper hverandre. De krever ikke meget. Hver dag har nok med sin lille plage og sin lille glede.

Og undertiden har dr. Relling og hans venn teologen Molvik vært på rangel, og Hjalmar, som elsker å avbrytes når han arbeider, ber dem komme opp og spise litt frokost - øl og dram skal de få, og Gina skal lage sin bekjente sildesalat. Nå, de kommer - teologen med den ødelagte mave, elendig etter nattens svir, men Relling med det briljante annendags-frokost-humør. Han lyser av formelig fantastisk bon-sens. Alkoholene har bundet hans hårde sinn, men løst hans hurtige vidd, så det flager om ham. Hans kombinasjonsevne er blitt genial. Alt det han ser, alt det han hører, alt det som faller ham inn, blir stoff og næring for hans spott og munterhet. Og

frokosten hos Hjalmar får da også et hollandsk skjær over seg av materialistisk velvære, der de sitter og spiser og drikker med hverandre. De ler ikke så meget, men de befinner seg så inderlig vel, unntagen teologen da, han er fleskevond og må ut et øyeblikk. Gina har det godt fordi hun blir rost, og Hedvig glad fordi faren er så snill og kjærlig. Og Hjalmar slipper å arbeide og kan hengi seg til sine sentimentale stemninger, og Relling lyser som et nasjonalt vitnesbyrd om at de morsomste, de sanneste, de barokkvittigste ting sies ved en slik frokost dagen derpå.

Det var på denne bakgrunn at den gripende tragedie om Hedvigs offersinn og offerdød skulle spilles. Det var ut av dette hverdagsliv at disse tragikomiske, så menneskelige menneskene skulle lyse i festlig glans. Og jo morsommere, jo festligere, dess kraftigere ville disse grelle figurer tegne seg, dess sterkere ville disse så motsatte og forskjellige skikkelser stå mot hverandre, dess voldsommere ville stykkets alvor og dype sørgrmodighet vikle seg ut i all sin forfenglighet.

K . B r .

NYTT OG GAMMELT, NORSK OG UNORSK

Vi har ikke spilt så mye Ibsen her ved teatret i min tid som sjef. Men hver gang vi har gjort det, har det hatt sin spesielle årsak - ut over den selvfølge det er for et hvert teater jevnlig å finne plass på sitt repertoar for et av verdensdramatikkens store genier.

Med *Samfundets støtter* (1988), ville vi la Ibsen sette navn på vår egen jappe-tid, i tillegg til et ønske om å la en større del av vårt ensemble utfolde seg i den gamle mesters univers, i et skuespill med et særlig rikt og sammensatt rollegalleri. Neste gang, med *Rosmersholm* (1990), var også ensemblet en viktig årsak: dette notorisk vanskelige, nesten umulige, sammenstøtet mellom dybdepsykologi og idealistisk grubling hadde vi akkurat da de rette skuespillerne til å gi oss i kast med. *Gengangere* (1991), hadde jeg vært fast bestemt på å få oppført allerede da jeg planla min første sesong - det er et stykke for Vestlandet, med sin regntunge atmosfære og voldsomme konflikt mellom forknytte følelser og en fryktelig frihet, mellom hjemme og ute. Og *Peer Gynt* (1993), hadde Edvard Griegs jubileum som en viktig begrunnelse, der vi som det første teater i verden oppførte verket med hele Griegs musikk, i komplett orkesterversjon.

Med *Vildanden* er det ganske enkelt valget av regissør som har avgjort saken.

Jeg hadde ved flere anledninger vært så heldig å få se oppsetninger signert Sergej Sjenovatsj i hans egen hjemby Moskva, og var - i likhet med en samstemmig russisk kritikerstand - blitt slått av deres særegne kvalitet. De kombinerte et intenst personlig grep med en letthet og en underfundig humor, og fremelsket samtidig et ensemblespill hos sine skuespillere som de fleste scenekunstnere verden over drømmer om men bare sjelden selv får del i. Morten Borgersen, teatersjef ved Teatret Vårt i Molde, hadde hatt den samme opplevelsen, og vi var begge skjønt enige om at Sjenovatsj måtte kunne tilføre norsk teater noe viktig - om vi kunne få ham til å komme hit. Etter noe nølen takket han ja, og ferden gikk da først til Molde, der han skapte en meget vellykket oppsetning av Tsjechovs *Tre søstre*, en av de største klassikerne i russisk dramatikk. Likevel syntes jeg ikke skuespillerne pustet like fritt som jeg hadde sett deres kolleger gjøre i Moskva. Derfor foreslo jeg Ibsen da Sjenovatsj nå skulle komme til oss her i Bergen

- for dermed kanskje å gjøre samarbeidet mellom de to kulturer mer jevnbyrdig. Og av alle Ibsens skuespill er jeg personlig ikke i tvil om at *Vildanden* er det mest russiske, selv om det visstnok er *En folkefiende* og *Hedda Gabler* som hyppigst spilles på Russlands scener. Det er da vitterlig også nettopp denne kvaliteten den tidligere DNS-sjefen og dikteren Gunnar Heiberg setter fingeren på i artikkelen vi siterer fra på annet sted i dette programblad, der han kaller *Vildanden* en tragi-komedie med en varme "som sakte hvisken av et hjemms smågleder og småsorger... bygget på såre minner, på underlige opplevelser... som gir stykket en hemmelig, intim charme, en mild duft, som ikke finnes i noe annet av Ibsens verker". Etter ny nølen sa Sjenovatsj seg enig. Og dermed ble det.

Mer vidløftige grunner kreves ikke for å by sitt publikum en ny Ibsen-forestilling - i dag. Ibsen er sin egen begrunnelse.

Og sant å si var han jo allerede blitt det den gang *Vildanden* ble uroppført her ved DNS i 1885. Likevel har nok ikke min daværende kollega - den selvsamme Gunnar Heiberg - på noen måte kunnet kjenne seg sikker på et stort publikums interesse. Skuespillet hadde tross alt aldri vært vist før. Det riktige er kanskje heller å si at det nettopp var med *Vildanden* Ibsen definitivt etablerte seg som den ubestridte mester, med "dette perfekte urverk av et skuespill, som man bare skal nærme seg med den aller største ydmykhet", slik en av våre ledende, nålevende norske instruktører har beskrevet det. Men da er det selvfølgelig særlig morsomt å tenke på at det *var* her hos oss, på Den Nationale Scene, med skuespillere fra *vårt* teater, at dramaet fikk sin endelige form at det for første gang ble forvandlet fra tekst til levende scenekunst.

Spørsmålet er bare om det ikke er vel så tilfredsstillende å minnes at det også var her - i Bergen - at Ibsen hadde sine viktigste lærlingeår som dramatiker, 30 år tidligere. Han var ansatt som husdikter og leverte skuespill på løpende bånd. De fleste av dem er i dag glemt. Men han ble oppført. Han fikk prøvd seg, og han fikk øvd seg. Han fikk kort sagt lagt grunnen for sin senere storhet - den vi i dag nyter godt av.

Når vårt teater gjennom de siste ti årene så til de grader har gjort seg gjeldende som et hjem for vår egen samtids norske teaterdiktere, er det derfor en stolt og vellykket tradisjon vi har forfulgt. For meg personlig gjør dette faktum *Vildanden* særlig egnet som åpningsforestilling for min siste sesong som kunstnerisk leder for Den Nationale Scene.

Tom Remlov

Våre samarbeidspartnere:

BRAATHENS SAFE

INTER NOR
Hotell Neptun
Bergen

DEN NATIONALE SCENE

Programhefte for Den Nationale Scene nr. 1/96

Ansvarlig utgiver: Tom Remlov

I redaksjonen: Kirsten Broch, Ragna Aarli

Foto: Trygve Schönfelder

Tegningene på s. 2, 12, 13 og 27 er kostymeskisser
av scenografen Juri Galperin

Redaksjonens adresse: Postboks 78, 5001 Bergen, telefon 55 90 17 80.

For reserverasjoner: Tlf. 55 90 17 90 (billettkontor) / 55 90 17 88 (salgsavdeling).

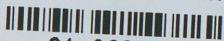
Prosjektledelse: Wilhelmsen Kulturformidling

Grafisk utforming: Marketing Team A/S

Trykk: Hannevik & Sundøy Grafisk AS

Vildanden : av Henrik Ibs

21g028998

Pris
20,-